

УДК 378 (410)

ЧИЧУК Антоніна Петрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
дошкільної освіти Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: toniabida@ukr.net

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ВНЗ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

***Анотація.** У статті проаналізовано організацію педагогічної практики у ВНЗ Великої Британії. Виявлено підходи до організації підпрактики і методи навчання учнів, до педагогічних умінь, необхідних студенту-практиканту (формулювати цілі й завдання стосовно навчання дітей розвивати здібності аналізувати навчальні педагогічні ситуації, оцінювати їх, користуватися різноманітними засобами навчання тощо). Вивчено продуктивні ідеї у Великій Британії щодо впровадження їх в більшій мірі в процес реформування освіти в Україні, зокрема в навчальний процес вищої школи. Розглянуто рекомендації Комітету Північної Ірландії з педагогічної освіти (Northern Ireland Teacher Education Committee, NITEC), які прийняло Міністерство Освіти у Великій Британії. З'ясовано, що упродовж педагогічної практики увага студентів концентрується головним чином на дидактичних і приватно методичних аспектах. Оцінка за підпрактику входить до загальної оцінки з педагогіки, яка включає також і оцінки за письмові екзамени і за виконану самостійну роботу на певну тему. Проаналізовано пропозиції щодо підвищення рівня проведення педагогічної практики студентів які висунув Центральний дорадчий комітет з освіти.*

***Ключові слова:** організація педагогічної практики, Велика Британія, реформування освіти, підходи до організації підпрактики, методи навчання, підвищення рівня проведення педагогічної практики студентів.*

Постановка проблеми. Надзвичайно важливим елементом професійно-педагогічної підготовки вчителів у Великій Британії є педагогічна практика в школі. Проблемою

організації педпрактики в школі при підготовці вчительських кадрів у Великій Британії займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Ю. Стрункін [3], Р. Питерс [10], К. Зискін [1], E. Stones, S. Morris [8], X. Макфарланд [7], Р. Дж. Александер, Дж. Уїттакер [4] та ін.

Як зазначає К. Зискін, з часу виникнення педагогічних відділень в університетах педагогічна практика займає понад 1/3 всього навчального часу, що передбачено навчальним планом на підготовку вчителів. Цей час чітко регламентується Міністерством освіти.

Спочатку педагогічна практика організовувалась за типом ремісненого учнівства, коли досвідчений учитель навчав студента елементам педагогічної діяльності, спираючись виключно на свій особистий досвід. Університетські викладачі здійснювали лише загальне керівництво у зв'язку з тим, що професура ВНЗ недостатньо знала шкільне життя [1, с.129].

Як зазначає Ю. Стрункін, традиційно педагогічна освіта розглядалась як система підготовки вчителя-предметника, у зв'язку з чим акцент робився на спеціально-предметній освіті вчителя і в структурі навчального плану педагогічного закладу спеціально-предметна підготовка займала понад 70% навчального часу. Починаючи з 1966 року в педінститутах здійснювалась посилена психолого-педагогічна підготовка, але відмічались недоліки: недостатня якість викладання педагогічного (відрив від практики) і суспільного (безідейність) блоків; невисокий, на відміну від університетів, рівень наукової роботи в педінститутах [3, с.112].

Характеризуючи роль шкільного вчителя, професор Лондонського університету Р. Питерс (R. Peters) зазначав, що викладання – це мистецтво, що діяльність учителя глибоко індивідуальна. Тому підготовка вчителя має бути спрямована на особистісне зростання, на його самореалізацію [10, с.3-9].

З розвитком теорії освіти, психології методик викладання традиційний спосіб організації педагогічної практики ставав застарілим, не відповідав сучасності, виглядав анахронізмом. Тому в 60-70-ті роки ХХ століття почала поширюватися нова система організації педагогічної практики, яку можна назвати експериментально-аналітичною [1, с.129-130].

Розробкою певних підходів до організації такої педпрактики і методів навчання учнів, до педагогічних умінь, необхідних студенту-практиканту (формулювати цілі й завдання стосовно навчання дітей розвивати здібності аналізувати навчальні педагогічні ситуації, оцінювати їх, користуватися різноманітними засобами навчання тощо) займалися вчені Великої Британії E.Stones, S. Morris [8], H.S.N. McFarland (X. Макфарланд) [7] та ін.

Як зазначає К. Зискін, робота X. Макфарланда «Усвідомлене навчання: професійні навички для майбутніх учителів» [7] використовується і в наш час керівниками педагогічної практики і взагалі у процесі підготовки майбутніх учителів на педагогічних відділеннях університетів [1, с.129]. Слід зазначити, що пошуки шляхів взаємодії теорії і практики в процесі підготовки майбутніх учителів знаходилися в центрі уваги фахівців у галузі педагогічної освіти Великої Британії упродовж всієї другої половини ХХ століття [1, с.130-131].

До 1970-их років збереглася предметна орієнтація змісту педагогічної освіти, але посилювалась неперервність і наступність усіх видів педагогічної практики (ознайомча, літня, шкільна) [3, с. 112]. У зв'язку з тим, що у Великій Британії система педагогічної освіти орієнтована на результат (активне оволодіння й засвоєння майбутніми вчителями певних знань, умінь і навичок), значна частина навчального часу студента – до 70% – відводиться на самостійну роботу. Ця особливість британської освіти, як зазначає Ю. Стрункін, є суттєвою і досить значимою в процесі підготовки педагогічних кадрів [3, с.113] і у зв'язку з тим, що самостійна робота сприяє формуванню самостійності як риси особистості, яка виявляється в умінні ставити перед собою конкретні цілі, досягати їх власними силами, у відповідальному ставленні до своїх учинків, здатність діяти свідомо [2, с.804], **ми ставимо за мету** більш детально вивчити продуктивні ідеї у Великій Британії і впроваджувати їх в більшій мірі в процесі реформування освіти в Україні в навчальний процес вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Цікаві порівняльні дослідження п'яти провідних університетів провели у 1980р. вчені Р.Дж. Александер (R. Alexander) та Дж.Уїттакер (J. Whittaker) щодо структури проведення педагогічної практики. Результати представлені в табл. 1.

Таблиця 1.

	Передуюча практика	1 тримістр	2 тримістр	3 тримістр
1	2 тижні	3 дні відвідування + 6 тижнів «занурення»	4 дні відвідування	2 дні відвідування + 6 тижнів «занурення»
2	2 тижні	4 тижні «занурення»	8 тижнів «занурення»	
3	2 тижні		10 тижнів «занурення»	
4	2 тижні	3 дні на тиждень	3 дні на тиждень	3 тижні «занурення» + періодичні відвідування шкіл
5	2 тижні	1 день на тиждень	10 тижнів «занурення»	Періодичне відвідування шкіл

Джерело: 4; 1, с.131.

Дані таблиці свідчать про в різних університетах види педагогічної практики урізноманітнені, на цей вид навчання відводиться різна кількість годин (від шести до чотирнадцяти тижнів). Лише ознайомча (передуюча) практика для всіх ВНЗ представлена однаковим компонентом – 2 тижні.

У 1983 році Департамент освіти й науки рекомендував для всіх університетів експеримент в галузі організації педпрактики, який відбувався в Рюемптонському політехнічному інституті та в політехнічних університетах – Лестерському, Лідському, Сассекському. Пропагувалося навчання на базі школи: педпрактика упродовж року проходила по три дні на тиждень, а три дні – навчання в університеті [163], але така організація педагогічної практики, як зазначає К. Зискін, значного поширення не одержала, адже її програма розроблялася викладачами університетів разом із методистами шкіл і вимагала значних зусиль [1, с.132].

Заслугує на увагу типова програма на педагогічних відділеннях британських університетів, що започаткована у Лондонському інституті педагогіки, яка включає: підготовку до виконання обов'язків учителя; спостереження за навчальним процесом у школах; підготовку до проведення уроків на робочому місці вчителя; проведення уроків у школі під керівництвом викладачів університету та вчителів шкіл.

Педпрактика відбувається в два етапи: передуюча (ознайомча) практика і активна педпрактика. Під час передуючої практики упродовж двох тижнів студент спостерігає за навчальним процесом, опановує підходи до навчання, які буде використовувати під час проходження активного етапу педагогічної практики, який відбувається упродовж осіннього тримістру (п'ять тижнів) і весняного – шість тижнів. Під час проходження активної практики студенти перебувають у школі з понеділка по четвер, а у п'ятницю – в університеті, де одержують консультацію. Педпрактикою керують викладачі університетів спільно з учителями шкіл. Педпрактика в школах добре організована. Слід зазначити, що департамент технічних засобів навчання педагогічного відділення забезпечує студентів під час проходження педпрактики всім необхідним обладнанням, роздатковими, дидактичними та методичними матеріалами. Ретельно відбувається обговорення проведених уроків.

Представлений опис педагогічної практики майбутніх учителів, які навчаються на педагогічних відділеннях університетів Великої Британії характерний і в теперішній час [1, с.132-133; 6].

З кінця 80-их років організації педагогічної практики почали приділяти більше уваги. Відповідальними за якість підготовки майбутніх учителів у процесі проходження ними педагогічної практики були визначені професійні педагогічні освітні установи (університети або коледжі), у зв'язку з чим ВНЗ почали готувати менторів – учителів, які курирували студентів. Така взаємодія ВНЗ із школами була досить ефективною [3, с. 120-121]. З прийняттям Закону про освіту в 1988 році запрацювала модель «партнерства університетів із школами», що дозволяло зблизити діяльність ВНЗ та шкіл у підготовці педагогічних кадрів. Школи мали можливість керувати рухом курсів підготовки вчителів та взаємодіяти з ВНЗ. При цьому адмініструванням усіх ланок цієї системи займалось Агентство з підготовки вчителів. Але у зв'язку із тим, що функціонування курсів підготовки вчителів не задовольняло агентство, модель «партнерства університетів зі

школами» змінювалася. Вона змінюється і зараз, проте ЗНЗ керують процесом підготовки вчителів на дипломному й післядипломному рівнях, при участі шкіл. Однак, у країні функціонують центри підготовки вчителів, орієнтовані на школу (School Centered Initial Teacher Trainings, SCITTs). Згідно такої моделі кілька шкіл спільно з університетом або без нього розробляють програми підготовки вчителів. Але такі центри мають одержати акредитацію Агентства з підготовки вчителів (мати навчальний план і бути готові до здійснення освітньої діяльності) [3, с.97].

У 90-х роках ХХ століття, коли відповідальним за освіту в Англії був призначений Кеннет Кларк, було здійснено наступне:

- Встановлено мінімальний час, відведений на проведення педагогічної практики. Упродовж 36 річних тижнів курсу РУСЕ 24 тижні мала займати базова школа;
- Введено положення про формування професійної компетентності вчителя;
- Встановлено, що школи й групи шкіл мали готувати вчителів й незалежно від учителя [9, с.72].

Відповідно до змін, які відбулися в освіті Англії, зроблено перетворення і в Північній Ірландії у 1996 році стосовно початкової підготовки вчителів.

Зокрема, Міністерство Освіти прийняло рекомендації Комітету Північної Ірландії з педагогічної освіти (Northern Ireland Teacher Education Committee, NITEC), які полягали в наступному:

- Збільшення терміну педагогічної практики в школах;
- Розвиток особливих навичок і компетенцій – основа курсів із підготовки вчителів у Північній Ірландії;
- Відповідальність за оцінювання студентів педагогічного фаху під час педпрактики в школах залишається за вищими навчальними закладами [3, с. 103-104].

Що стосується організації педагогічної практики в коледжах, то вона відбувається там упродовж 16-18 тижнів (біля 20% всього навчального часу), до програми якої включено:

- Відвідування шкіл з метою спостереження і вивчення процесу навчання й виховання дітей;
- Відвідування показових уроків;
- Практику викладання, в процесі якої майбутній учитель самостійно проводить уроки.

Упродовж педагогічної практики увага студентів концентрується головним чином на дидактичних і приватно методичних аспектах. Оцінка за педпрактику входить до загальної оцінки з педагогіки, яка включає також і оцінки за письмові екзамени і за виконану самостійну роботу на певну тему [3, с.114].

Центральний дорадчий комітет з освіти висунув певні пропозиції щодо підвищення рівня проведення педагогічної практики студентів:

- Організувати педагогічну практику майбутніх учителів у тих районах, де спостерігається гостра потреба в учителях, щоб студенти проводили уроки в таких школах упродовж усього навчального року;
- Організувати неперервну педагогічну практику студентів у школі, особливо в останній рік навчання. Відмічається, що у студентів підвищується відповідальність за проходження педагогічної практики, яка являє собою перехідний місток від навчання до самостійної роботи упродовж річного стажування;
- Забезпечувати більш тісний зв'язок коледжів із школами.

Після закінчення коледжу всі студенти проходять річне стажування за місцем своєї роботи – так званий випробувальний термін, у період якого інспектори спостерігають за діяльністю молодих учителів і роблять висновки про їх придатність до роботи на посаді вчителя [3, с.114].

Висновки. Отже, крім теоретичної підготовки британських студентів, навчальним планом усіх педагогічних навчальних закладів передбачені години педагогічної практики, яку в обов'язковому порядку проходять всі майбутні вчителі Великої Британії. Термін і зміст педпрактики встановлюється інститутами педагогіки.

Список використаної літератури

1. Зискин Константин Евгеньевич. Профессионально-педагогическая подготовка учителей средней школы на педагогических отделениях университетов Великобритании во второй половине ХХ в. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Москва, 2002. – 157с.

2. Лозова В.І. Самостійна робота // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Стрункіна Юлія Владимировна. Профессиональная подготовка педагогических кадров во второй половине XX века: на материалах Великобритании и России : дисс. ... канд.пед.наук : 13.00.01. – Ставрополь, 2012. – 169с.
4. Alexander R.J. & Whittaker J. Developments in PGCE courses. – Guildford: SRHE. – 1980. – 350p.
5. Department of Education and Science: Teaching in schools: The content of initial training. Annual HMI Discussion Paper. – Lnd. : HMSO. – 1983. – 37P.
6. Institute of Education University of London Prospectus 1984-85. – Lnd. : University of London Press. – 1983. – 160 p.
7. McFarland H.S.N. Intelligent teaching: Professional Skills for student Teacher. – Lnd.: Butterworth. – 1973. – 260 p.
8. Stones E & Morris S. Teaching practice: Problems and Perspectives. – Lnd. : Routledge. – 1972. – 300 p.
9. The Education of Teachers in Britain / Donald E. Lomak. – Department of Education. University of Manchester. – London, 1973. – 226 p.
10. Peters R.S. Theory and practice in teacher training. // Trends in Education. – 1968. – № 9. – pp. 3–9.

References

1. Zyskyn C. E. Preparation pedagogical vocation and secondary school teachers on pedagogical offices universities in Great Britain the second half of the twentieth century. : Dis. ... Cand. ped. Sciences : 13.00.01. – Moscow, 2002. – 157 p. (in Russ.)
2. Lozova V.I. Independent work // Encyclopedia Education / Acad. Pedagogical Sciences of Ukraine .; chief ed. V.G. Kremen. – К. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 p. (in Ukr.)
3. Strunkyna Y. V. Training of teaching staff in the second half of the twentieth century: on materials of the United Kingdom and Russia : diss. ... Cand. ped. Sciences : 13.00.01. – Stavropol, 2012. – 169 p. (in Russ.)
4. Alexander R.J. & Whittaker J. Developments in PGCE courses. – Guildford: SRHE. – 1980. – 350p.
5. Department of Education and Science: Teaching in schools: The content of initial training. Annual HMI Discussion Paper. – Lnd. : HMSO. – 1983. – 37P.
6. Institute of Education University of London Prospectus 1984-85. – Lnd. : University of London Press. – 1983. – 160 p.
7. McFarland H.S.N. Intelligent teaching: Professional Skills for student Teacher. – Lnd.: Butterworth. – 1973. – 260 p.
8. Stones E & Morris S. Teaching practice: Problems and Perspectives. – Lnd. : Routledge. – 1972. – 300 p.
9. The Education of Teachers in Britain / Donald E. Lomak. – Department of Education. University of Manchester. – London, 1973. – 226 p.
10. Peters R.S. Theory and practice in teacher training. // Trends in Education. – 1968. – № 9. – pp. 3–9.

CHYCHUK Antonina Petrivna,

Ph.D., Associate Professor of preschool Education

Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

e-mail: toniabida@ukr.net

THE PROBLEM OF PEDAGOGICAL PRACTICE IN THE UK UNIVERSITIES

Summary. *The article analyzes the organization of teaching practice in universities of Great Britain. Discovered approaches to pedagogical practice and methods of teaching students to pedagogical skills required student intern (formulate goals and objectives regarding the education of children develop the ability to analyze educational teaching situation, evaluate them, use a variety of teaching aids, etc.). The productive ideas in Great Britain for implementing them are more in the process of educational reform in Ukraine, particularly in the educational process of higher education. Consider recommendations of the Northern Ireland Teacher Education Committee, NITEC, who took the Ministry of Education in Great Britain. It was found that during the teaching practice students' attention focused mainly on teaching privately and methodological aspects. Score pedagogical practice is part of the overall assessment of pedagogy, which also includes the score for the written examinations and done independent work on a topic. Analyzes proposals for the improvement of pedagogical practice of students who proposed the Central Advisory Committee on Education.*

In addition to theoretical training of British students, the curriculum of all teacher training institutions provided hours of teaching practice, which necessarily are all future teachers the UK. Timing and content pedagogical practice established institutes of pedagogy.

Key words: *organization of pedagogical practice, Great Britain, education reform, approaches to pedagogical practice, teaching methods, improve pedagogical practice of students.*

Одержано редакцією 09.02.2016
Прийнято до публікації 11.02.2016